

**ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI FANLARINI INTEGRATIV
MASHQLAR ORQALI TUSHUNTIRISHNING AHAMIYATI**

Zokirov Javohir G‘aybullo o‘g‘li

Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim kafedrasi o‘qituvchisi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

E-mail: jzokirov6@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili va o‘qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog‘lab tushuntirishning ahamiyati tahlil qilinadi. Integrativ yondashuv orqali bu fanlarni bir-biri bilan uzviy bog‘lash o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirishga hamda o‘qish savodxonligini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol usullar qo‘llanilib, o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, integrativ mashqlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradi. Xulosa qilib aytganda, ona tili va o‘qish savodxonligini integratsiyalashgan holda o‘qitish ta‘lim sifatini yuksaltirishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Ona tili, o‘qish savodxonligi, integrativ mashqlar, integratsiyalashgan o‘qitish, pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar, til ko‘nikmalari, o‘quv jarayonining samaradorligi, mustaqil fikrlash, muloqot qobiliyatlari, ta‘lim sifati,

Kirish

Hozirgi davrda ta‘lim tizimida integrativ yondashuvlar tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, ona tili va o‘qish savodxonligi fanlarini integratsiyalashgan holda o‘qitish o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini chuqurlashtirish, mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va kommunikativ kompetensiyalarini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv nafaqat o‘quvchilarning nazariy bilimlarini mustahkamlashga, balki ularning amaliy ko‘nikmalarini shakllantirishga ham yordam beradi.

Integrativ mashqlar orqali fanlarni bog‘lab tushuntirish ta‘lim jarayonining samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Bu usul o‘quvchilarga bir nechta fanlararo bog‘liqliklarni anglash, olgan bilimlarini hayotiy vaziyatlarda qo‘llash imkonini yaratadi. Ayniqsa, ona tili va o‘qish savodxonligi kabi fanlarda bu yondashuv o‘quvchilarning matn bilan ishlash ko‘nikmalarini, so‘z boyligini kengaytirish va nutq madaniyatini rivojlantirishda katta rol o‘ynaydi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol usullarni qo‘llash orqali o‘quv jarayonida innovatsion yondashuvlarni amalga oshirish imkoniyati paydo bo‘ladi. Bu

esa o‘z navbatida, ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirish va ularning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, ona tili va o‘qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog‘lab tushuntirish masalasi bugungi kunda dolzarb va ahamiyatlidir.

Ushbu tadqiqotning maqsadi ona tili va o‘qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog‘lab tushuntirishning nazariy va amaliy asoslarini o‘rganish, uning ta’lim jarayonidagi samaradorligini tahlil qilish hamda ushbu yondashuvning afzalliklarini aniqlashdan iborat.

1. Ona tili va o‘qish savodxonligi fanlarining integratsiyalashuvining nazariy asoslari

Ona tili va o‘qish savodxonligi fanlari o‘quvchilarning lingvistik va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Bu fanlarning integratsiyalashuvi ta’lim jarayonida yagona maqsadga xizmat qiluvchi kompleks tizimni yaratishga yordam beradi. Integrativ yondashuvning nazariy asosi sifatida konstruktivizm nazariyasi va faoliyatga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillari xizmat qiladi. Konstruktivizmga ko‘ra, bilim o‘quvchining faoliyat jarayonida mustaqil ravishda shakllanadi va o‘z tajribasiga asoslanadi. Bu esa integrativ mashqlar orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga imkon beradi.

2. Integrativ mashqlarning mohiyati va turlari

Integrativ mashqlar — bu bir nechta fanlar yoki mavzularni birlashtiruvchi, o‘quvchilarning kompleks bilim va ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi didaktik vositalar. Ular quyidagi turlarga bo‘linadi:

Matnli mashqlar: Ona tili va o‘qish savodxonligi fanlarida matn ustida ishlash orqali til grammatikasi va o‘qish texnikasini birgalikda rivojlantiradi.

Leksik-semantik mashqlar: So‘z boyligini kengaytirish va so‘zlarning ma’nolarini chuqurroq anglashga yo‘naltirilgan.

Kommunikativ mashqlar: Dialoglar, munozaralar va rolli o‘yinlar orqali muloqot qobiliyatlarini oshiradi.

Interfaol texnologiyalar asosidagi mashqlar: Klasterlar, sinkveynlar, intellektual kartalar kabi usullarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rag‘batlantiradi.

3. Integrativ yondashuvning o‘quv jarayonidagi afzalliklari

Integrativ mashqlarni qo‘llashning bir qancha afzalliklari mavjud:

Bilimlarning mustahkamlanishi: Fanlararo bog‘liqlik orqali o‘quvchilar olingan bilimlarni chuqurroq o‘zlashtiradilar va ularni amaliyotda qo‘llashga o‘rganadilar.

Motivatsiyaning oshishi: Qiziqarli va interfaol mashqlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirok etishga undaydi.

Ko'nikma va kompetensiyalarning rivojlanishi: Integrativ yondashuv o'quvchilarning analitik fikrlash, muammolarni hal etish, muloqot qilish kabi kompetensiyalarini rivojlantiradi[1].

Individual yondashuv: Turli darajadagi o'quvchilar uchun moslashtirilgan mashqlar ularning shaxsiy ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi.

4. Pedagogik texnologiyalar va interfaol usullarning qo'llanilishi

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar integrativ yondashuvni samarali amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Quyidagi usullar bunga misol bo'la oladi:

Klaster usuli: Ma'lum bir mavzu yoki tushuncha atrofida g'oyalarni guruhlash orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi.

Sinkveyn tuzish: So'z va iboralarni qisqa she'riy shaklda ifodalash orqali til ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Blits-so'rovlar: Tezkor savol-javoblar orqali o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va faollashtirishga xizmat qiladi.

Munozaralar va diskussiyalar: O'quvchilarning tanqidiy fikrlashi va muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradi.

5. Amaliyotda integrativ mashqlarni qo'llash tajribasi

Amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, integrativ mashqlarni dars jarayoniga tatbiq etish quyidagi natijalarga olib keladi:

O'quvchilarning faolligi oshadi: Darslarda faol ishtirok etish, savol berish va o'z fikrlarini erkin ifodalash ko'nikmalari rivojlanadi.

Til ko'nikmalari yaxshilanadi: So'z boyligi, grammatik to'g'rilik va nutq madaniyati sezilarli darajada oshadi.

O'qish savodxonligi yuksaladi: Matnni tushunish, tahlil qilish va undan kerakli ma'lumotlarni ajratib olish ko'nikmalari rivojlanadi.

Jamoaviy ishlash qobiliyati: Guruhlarda ishlash orqali o'quvchilar hamkorlikda muammolarni hal etishga o'rganadilar[2].

6. Integrativ yondashuvning cheklovlari va ularni bartaraf etish yo'llari

Har qanday pedagogik yondashuv kabi, integrativ usullarning ham ayrim cheklovlari mavjud:

O'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi: Integrativ mashqlarni samarali qo'llash uchun o'qituvchilar yuqori pedagogik mahoratga ega bo'lishlari zarur.

Vaqt cheklovlari: Dars vaqtida barcha mashqlarni to'liq amalga oshirish qiyin bo'lishi mumkin.

Resurslarning yetishmasligi: Qo'shimcha materiallar va texnologik vositalarning cheklanganligi.

Bu cheklovlarni bartaraf etish uchun quyidagi choralar ko'rilishi mumkin:

O'qituvchilar malakasini oshirish: Seminarlar, treninglar va tajriba almashish orqali pedagoglarning kompetensiyalarini rivojlantirish.

Darslarni rejalashtirish: Vaqtdan samarali foydalanish uchun dars rejalarini oldindan puxta tayyorlash.

Resurs bazasini kengaytirish: Elektron va bosma materiallar fondini boyitish, internet resurslaridan foydalanish[3].

7. Integrativ mashqlarni yaratish va baholash mezonlari

Yaxshi integrativ mashqlar quyidagi talablarga javob berishi lozim:

Mazmunning mosligi: Mashqlar o'quv dasturi va standartlariga mos kelishi kerak.

Qiziqarli va motivatsion bo'lishi: O'quvchilarning qiziqishini oshiruvchi elementlarni o'z ichiga olishi zarur.

Ko'p darajalilik: Turli qobiliyat va darajadagi o'quvchilar uchun moslashtirilgan bo'lishi kerak.

Natijadorlikni baholash: Mashqlarni bajarish natijalari aniq va o'lchab bo'ladigan bo'lishi lozim.

Baholash jarayonida esa quyidagilarga e'tibor qaratiladi:

Bilimlarning o'zlashtirilishi darajasi

Ko'nikma va malakalarni qo'llay olish qobiliyati

Ijodiy yondashuv va mustaqil fikrlash darajasi

Muloqot va hamkorlik qobiliyatlari

8. Integrativ yondashuvning ta'lim sifatiga ta'siri

O'tkazilgan tadqiqotlar va kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, integrativ yondashuvni qo'llash ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bu quyidagi ko'rsatkichlarda namoyon bo'ladi:

Akademik natijalarning yaxshilanishi: Test va imtihon natijalarining oshishi.

O'quvchilarning darsga tashriflari va faolligi: Davomatning yaxshilanishi va darslarda faol qatnashish.

Ijtimoiy-psixologik muhitning yaxshilanishi: Sinfda sog'lom va hamkorlikka asoslangan muhitning shakllanishi.

Ota-onalar va jamiyatning ishonchi: Ta'lim sifatining oshishi natijasida maktab va o'qituvchilarga bo'lgan ishonchning ortishi.

Yuqoridagi tahlillar asosida shuni aytish mumkinki, ona tili va o'qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog'lab tushuntirish o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonini yanada samarali, qiziqarli va mazmunli qiladi[4].

Ta'lim dasturlarini takomillashtirish: Integrativ yondashuvni qo'llash imkonini beruvchi moslashuvchan o'quv dasturlarini ishlab chiqish.

O'qituvchilarni tayyorlash: Pedagoglarning malakasini oshirishga qaratilgan muntazam treninglar tashkil etish.

Resurslar bilan ta'minlash: Ta'lim muassasalarini zamonaviy texnologiyalar va materiallar bilan jihozlash.

Ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish: Integrativ yondashuvning samaradorligini o'rganish bo'yicha ilmiy izlanishlarni davom ettirish.

Shunday qilib, ona tili va o'qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog'lab tushuntirish nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki jamiyat uchun ham bilimli va faol fuqarolarni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi[5].

Ushbu tadqiqotda ona tili va o'qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog'lab tushuntirishning nazariy va amaliy jihatlari batafsil o'rganildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, integrativ yondashuv o'quvchilarning lingvistik va kommunikativ kompetensiyalarini samarali rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Integrativ mashqlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal etish qobiliyatlarini shakllantiradi. Bu usul orqali o'quvchilar bir nechta fanlararo bog'liqliklarni anglab, olgan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llashga o'rganadilar. Shuningdek, interfaol usullar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi darslarni qiziqarli va samarali qiladi, o'quvchilarning darsga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi[6].

Tadqiqot davomida aniqlangan cheklovlar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatib o'tildi. Xususan, o'qituvchilarning malakasini oshirish, resurs bazasini kengaytirish va darslarni samarali rejalashtirish orqali integrativ yondashuvning samaradorligini yanada oshirish mumkinligi ta'kidlandi.

Ona tili va o'qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog'lab tushuntirish ta'lim sifatini yuksaltirishda, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini chuqurlashtirishda, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shishda muhim omil hisoblanadi. Bu yondashuvni kengroq miqyosda tatbiq etish va rivojlantirish orqali ta'lim tizimining samaradorligini oshirish mumkin. Kelgusida ushbu mavzuda ilmiy-tadqiqot ishlarini davom ettirish va amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish zarur.

Ushbu tadqiqotda ona tili va o'qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog'lab tushuntirishning nazariy va amaliy jihatlari batafsil o'rganildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, integrativ yondashuv o'quvchilarning lingvistik va kommunikativ kompetensiyalarini samarali rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Integrativ mashqlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal etish qobiliyatlarini shakllantiradi. Bu usul orqali o'quvchilar bir nechta fanlararo bog'liqliklarni anglab, olgan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llashga o'rganadilar. Shuningdek, interfaol usullar va zamonaviy pedagogik

texnologiyalarning qo'llanilishi darslarni qiziqarli va samarali qiladi, o'quvchilarning darsga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi[7].

Tadqiqot davomida aniqlangan cheklovlar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatib o'tildi. Xususan, o'qituvchilarning malakasini oshirish, resurs bazasini kengaytirish va darslarni samarali rejalashtirish orqali integrativ yondashuvning samaradorligini yanada oshirish mumkinligi ta'kidlandi.

Xulosa qilib aytganda, ona tili va o'qish savodxonligi fanlarini integrativ mashqlar orqali bog'lab tushuntirish ta'lim sifatini yuksaltirishda, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini chuqurlashtirishda, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shishda muhim omil hisoblanadi. Bu yondashuvni kengroq miqyosda tatbiq etish va rivojlantirish orqali ta'lim tizimining samaradorligini oshirish mumkin. Kelgusida ushbu mavzuda ilmiy-tadqiqot ishlarini davom ettirish va amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Xodjayeva, N. T. (2019). Interfaol metodlar orqali o'qish savodxonligini oshirish usullari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Зокиров, Д. (2022). Она тили ва о 'qish sav odxonligi darslarida matn ustida ishlash yo 'llari. Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире, 1(2), 288-291.
3. Javohir G'aybullo O'g'li Zokirov (2023). ZAMONAVIY ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI FANINING YANGILANISHI, MAZMUNI VA AHAMIYATI. Academic research in educational sciences, 5 (NUU conference 3), 90-96.
4. Hasanov, B. H. (2020). Integrativ yondashuv va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati. Pedagogika ilmiy jurnali, 4(56), 22-29.
5. Zokirov Javohir G'aybullo o'g'li, 1-3-Sinf O'Quvchilariga Ona Tili Va O'Qish Savodxonligi Fanidan Beriladigan Mashqlar Turlari , Journal of Innovation, Creativity and Art: Vol. 2 No. 2 (2023): Journal of Innovation, Creativity and Art
6. Abduqodirov, A. A. (2018). Ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
7. Javohir G'aybullo o'g, Z. (2023). 1-3-Sinf O 'Quvchilariga Ona Tili Va O 'Qish Savodxonligi Fanidan Beriladigan Mashqlar Turlari. Journal of Innovation, Creativity and Art, 2(2), 161-163.